

СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 7.018.2

**ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРСОНАЛІЇ
В КОНТЕКСТІ УНІВЕРСАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ**

Белан Г.В., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

Стаття є стислим викладом результатів наукової розвідки, присвяченій становленню та особливостям дослідження педагогічної персоналії в сучасній історико-педагогічній науці. У статті представлено генезис терміну «персоналія» у контексті взаємозв'язків з іншими науками, сутність поняття «педагогічна персоналія» у сучасній історії педагогіки, методологічні основи, зміст, закономірності, напрями вивчення педагогічної персоналії крізь призму поглядів провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Автор аналізує витоки становлення біографічного методу як інструменту наукового дослідження персоналії, передумови та специфіку використання біографічного методу у вітчизняному історико-педагогічному дискурсі, а також такі методи, як історико-ретроспективний; хронологічний аналіз, педагогічна герменевтика, інтерпретація та узагальнення, наукова реконструкція окремих положень педагогічних поглядів вченого тощо.

Ключові слова: наукове пізнання, персоналія, педагогічна персоналія, методи дослідження, біографія педагога, біографічний метод, історико-педагогічний дискурс.

Статья является кратким изложением результатов научного исследования, посвященного становлению и особенностям исследования педагогической персоналии в современной историко-педагогической науке. В статье представлены генезис термина «персоналия» в контексте взаимосвязей с другими науками, сущность понятия «педагогическая персоналия» в современной истории педагогики, методологические основы, содержание, закономерности, направления изучения педагогической персоналии сквозь призму взглядов ведущих отечественных и зарубежных ученых. Автор анализирует истоки становления биографического метода как инструмента научного исследования персоналии, предпосылки и специфику использования биографического метода в отечественном историко-педагогическом дискурсе, а также такие методы, как историко-ретроспективный; хронологический анализ, педагогическая герменевтика, интерпретация и обобщение, научная реконструкция отдельных положений педагогических взглядов ученого и т. п.

Ключевые слова: научное познание, персоналия, педагогическая персоналия, методы исследования, биография педагога, биографический метод, историко-педагогический дискурс.

Belan H.V. THE PROBLEM OF EDUCATIONAL RESEARCH OF PERSONNEL IN THE CONTEXT OF UNIVERSAL PARADIGM OF THE SCIENTIFIC KNOWLEDGE

The article is a summary of the results of scientific exploration, dedicated to the advancement and features of the research of pedagogical personalities in contemporary historical and pedagogical science. The article presents the genesis of the term “personalities” in the context of relationships with other sciences, the essence of the concept of “pedagogical personalities” in the modern history of pedagogy, concretized idea of teaching personalities as a customized model reconstruction of the national educational thought. The features of the personnel’s study in the context of scientific knowledge are shown as an attempt to identify those key aspects of the creative heritage of a particular person that really had an impact on the further development of scientific discourse and the emergence of innovative phenomena in it. The methodological foundations, contents, patterns, lines of study of pedagogical personnel are in the light through the views of leading domestic and foreign scientists. The author analyzes the origins of becoming the biographical method as a tool of scientific research of the personnel, conditions and specific use of biographical method in the national historical and pedagogical discourse and methods such as the historical and retrospective; chronological analysis, pedagogical hermeneutics, interpretation and synthesis, scientific reconstruction of certain provisions of scientists’ pedagogical views.

Key words: scientific knowledge, personnel, pedagogical personalities, research methods, teacher biography, biographical method, historical and pedagogical discourse.

Суттєві зміни пріоритетів і цінностей в освітньому просторі ХХІ століття детермінували появу тенденції до переосмислення сутності вітчизняного історико-педагогічного процесу, яке полягає у науково-об-

ективному, конструктивному дослідженні, проникненні у глибинні пласти освітньо-виховних явищ і феноменів минулого з метою їх творчої інтерпретації у моделюванні освітніх інфраструктур сьогодення. У цьому

контексті актуалізація науково-педагогічного досвіду, педагогічної спадщини провідних учених, просвітиків, громадських діячів різних епох набуває статусу найбільш репрезентативного засобу вивчення освітніх парадигм минулого.

Необхідно відзначити, що розвиток педагогічної думки конкретної історичної епохи як широкого поняття культурної сфери, яке охоплює як педагогіку, так і філософію, ідеологію, етику, мораль, релігію, повною мірою відображено в науково-творчій спадщині найбільш яскравих представників даного періоду. У той же час система науково-педагогічних поглядів, концепцій будь-якого громадського діяча, просвітителя виступають не тільки адептом його наукових рефлексій, ідей про виховання і освіти, а й свідченням світоглядних переконань, екзистентних, аксіологічних позицій, які, як правило, відображають характерні тенденції розвитку соціуму в рамках певного хронотопу. Процес безперервного розширення і поглиблення сучасної педагогічної думки зумовлює появу інноваційних методологічних основ дослідження невивчених феноменів і фактів історико-педагогічної науки. За таких умов інтерес до педагогічних персоналій зростає, і значна частина творчих біографій вперше стає об'єктом наукової рефлексії. Цей процес є інноваційним в історико-педагогічній науці, хоча наукова біографія стала вже певною традицією, властивою педагогічній науці взагалі, починаючи з середини XIX століття – періоду зародження історії педагогіки як науки.

Вивчення творчої біографії культурно-освітніх діячів, науковців, педагогів минулого і системне висвітлення їх педагогічних поглядів в контексті історичної епохи виступають сьогодні популярним інструментом розгляду динаміки розвитку історико-педагогічної науки як персоніфікованого процесу культурних перетворень суспільства. Сучасні дослідники української педагогічної думки (Е. Адаменко, Н. Антоненко, Л. Березівська, Н. Дічек, Н. Побірченко, Н. Сейко, О. Сухомлинська та інші) вводять в науковий дискурс нову інтерпретацію поглядів, ідей відомих і забутих вітчизняних педагогів, культурно-освітніх діячів різних історичних періодів, подаючи через призму вивчення їх творчої спадщини і систематизованого висвітлення сукупності педагогічних поглядів провідних персоналій нові підходи до дослідження історико-педагогічних явищ минулого.

О. Сухомлинська зазначає: «Педагогічна персоналія репрезентує доробок того чи іншого педагога як індивідуального творця, але передусім як виразника думки й прак-

тики своєї епохи. Вона допомагає представити формалізований загальнопедагогічний процес як діалогічний, полідіалогічний, персоніфікований і конкретизований. Отже, звернення до творчої біографії є і традицією, й інновацією, оскільки збагачує та урізноманітнює наші уявлення про історико-педагогічний процес, сприяє новому його прочитанню, а також відкриває нові грані, новий зміст, нові цінності цього процесу як важливі аспекти наукового дискурсу» [11, с. 4.].

Таким чином, звернення до педагогічної персоналії, як до однієї з важливих моделей вивчення вітчизняної педагогічної парадигми конкретної епохи, диктує потребу в систематизації, аналізі та узагальненні історико-педагогічних досліджень, присвячених вивченню творчої біографії та спадщини вітчизняних педагогів і вчених в історичній ретроспективі з метою виявлення методологічних засад, провідних тенденцій, форм їх презентації в сучасному науковому дискурсі.

Необхідно відзначити, що в науковій літературі використовуються різні терміни для визначення жанру наукового опису життєдіяльності того чи іншого діяча в галузі гуманітарних дисциплін: історії (біографістика, біографіка), літературознавства (біографічний метод), соціології (біографічна проекція, біографічний підхід), культурології (персоналія), історії педагогіки (освітня біографія, персоніфіковані праці, педагогічна персоналія) тощо. В контексті теми нашого дослідження вважаємо доцільним конкретизувати значення даних термінів з огляду на той факт, що біографічне знання є важливою частиною суспільно-політичного, інтелектуального, духовного життя соціуму, оскільки безпосередньо спирається на світоглядні, аксіологічні та ідеологічні принципи його функціонування в часі і просторі. Історико-біографічна інформація певної нації представляє значимість її внеску у світову скарбницю цивілізаційних досягнень, що засвідчує ступінь розвитку соціальних структур в історичній ретроспективі, дозволяє визначити ідею пріоритетності ролі особистості в історії людства. Саме з цієї причини в галузі історичної науки виокремився напрям досліджень «біографістика» (термін походить від давньогрецьких слів «βίος», тобто «життя», та «γράφω», тобто «пишу» («писати»), «κρῆλυ» («креслити»), «μαλῶ» («малювати»)) – спеціальна історична дисципліна, яка досліджує історію розвитку, теоретико-методологічні, методичні, джерелознавчі та практично-прикладні проблеми створення наукових біографій, укладання біографічних словників і довідників, різноманітні види біографічної

та біобібліографічної продукції, а також еволюцію історико- та літературно-біографічної творчості, як явища культури та суспільного життя. Поняття «біографіка» тлумачиться в історичній науці як історико-літературний жанр, до якого відносять художню та науково-популярну біографію, де пріоритетну роль відіграє творчість, яка, на відміну від «біографістики», характеризується чіткими формалізованими правилами документальних біографічних досліджень [7, с. 11].

У науковому ареалі літературознавства термін «біографічний метод» з'являється у працях відомого французького критика, автора низки біографічних досліджень про письменників та вчених Ш. Сент-Бева. Сутність цього поняття полягає у домінуванні художнього контексту при викладі біографічного матеріалу, зокрема аналіз особистого життя персони (характеристика найближчих родичів, умов виховання і освіти, первинне суспільне оточення, передумови становлення та розвитку здібностей, процесуальна характеристика розквіту та занепаду таланту, опис побуту, характеристика шанувальників та ворогів, їх ставлення тощо), в основі якого полягає авторське суб'єктивне розуміння та інтерпретація фактів життєпису певної особи. Поява цього методу викликала суперечливу реакцію у філософів, істориків, соціологів, оскільки він виступив специфічним інструментом літературної біографічної творчості, а не універсальним методологічним підґрунтям наукових біографічних досліджень.

Наукове обґрунтування біографічний метод отримав вперше у Чиказькій школі соціології США в 20-30-х роках ХХ століття. В основу його визначення було покладено усталені у професійному співтоваристві англомовні терміни "biographical perspective" (біографічна проекція) і "biographical approach" (біографічний підхід). В інтерпретації соціологів даної школи сутність біографічного методу полягала у його комплексності, тобто включала сукупність методів соціологічного дослідження: емпіричне спостереження, об'єктивний аналіз фактів біографії, їх інтерпретація та узагальнення тощо. Центральним об'єктом вивчення біографічного методу було індивідуальне життя людини, пов'язане з її безпосереднім оточенням, мікросередовищем, а також суб'єктивні уявлення особистості про своє життя і соціальну реальність її оточення. Як новий інструмент соціологічного дослідження біографічний метод у наступні десятиліття набуває все більшої популярності та стає базисом цілого напрямку біографічних досліджень у галузі соціології в Польщі, психології в Австрії

тощо, об'єктом вивчення яких стає людська особистість у сукупності її різноманітних зв'язків із соціумом, яка розглядається у синтезі індивідуально-неповторного і загальносуспільного. Внаслідок появи таких характеристик біографічний метод набуває міждисциплінарного статусу та входить у перелік методологічного інструментарію таких наук, як психологія, філософія, історія, літературознавство і, що особливо важливо для нашого дослідження, історія педагогіки.

Дослідницька парадигма і модель вивчення наукової біографії саме в галузі історико-педагогічного знання, безперечно, мають певну специфіку, обумовлену, насамперед, логікою розвитку цієї науки. Адже способи наукової реконструкції особистісно-творчої життєдіяльності вченого, представлені біографістикою, виступають базисом вивчення педагогічної персоналії. Розгляд словникової етимології терміну «персоналія» (від лат. *Personalis* – особистий) дозволяє констатувати, що на загальнонауковому рівні під цим поняттям розуміють усю сукупність матеріалів (документальні, наукові, публіцистичні, історичні праці, архівні матеріали тощо), присвячені життєдіяльності відомого діяча, історичної постаті. Проте констатуємо особливості тлумачення і використання цього поняття відповідно до дослідницької парадигми конкретної науки, зокрема культурології, де розуміння терміну «персоналія» використовується для позначення постаті як носія та ретранслятора інформації про світоглядні установки соціально-культурної спільноти. При цьому кожній персоналії відповідає 2 типи ознак, що характеризують її: фактичні дані та відомості про пріоритети соціальної діяльності індивідів щодо створення універсальних цінностей [3, с. 121].

В історії педагогіки констатуємо існування різних термінів для позначення наукового опису життя і діяльності педагога та поцінування його внеску у розвиток педагогічної думки. Це «персоналія» (Е. Дніпров), «зразкова біографія» (В. Безрогов, Т. Матуліс), «педагогічна персоналія» (О. Сухомлинська). Так, у праці Е. Дніпрова «Актуальные вопросы историографии и источниковедения истории школы и педагогики» (1986 рік) представлено історіографічний аналіз досліджень з історії вітчизняної школи та історії вітчизняної педагогічної думки, а також розгляд динаміки публікацій та дисертаційних досліджень. Значна увага приділена роботам про вітчизняних педагогів та просвітників, які, як наголошує автор, складають більшу частину усіх публікацій з історії школи та педагогічної думки. В контексті аналізу про-

блеми превалювання «персоніфікації досліджень» (звернення до біографічних фактів, описової характеристики педагогічних поглядів) в історії педагогіки над висвітленням передумов становлення та особливостей розвитку педагогічної думки на тлі соціальних трансформацій констатуємо використання терміну «персоналія», «персоніфіковані дослідження» для позначення як постаті самого педагога, так і сукупності наукових робіт, присвячених вивченню його життєдіяльності та педагогічним ідеям. У якості прикладу наведемо цитату Е. Дніпрова: «В последние годы в литературе по истории педагогики много говорилось о недостатках *персонифицированных исследований*, в которых тот или иной педагог рассматривался вне связи со своими предшественниками и современниками, вне общего контекста развития педагогической науки. <...> Отмечалось, что по сути эти исследования не давали подлинного знания и о самой изучаемой *персоналии*, поскольку в них не было главного – выявления особенностей позиции рассматриваемого педагога, его вклада в науку, его места в истории педагогики. *Персоналия* в такого рода работах, по словам Б. Теплова, неизбежно выступала в качестве «заместителя» всей длительной истории науки» [2, с. 15] (використання терміну в значенні – постать педагога, його життєдіяльність, педагогічні ідеї – Г. Б.).

Ілюструючи використання терміну «персоналія» для позначення сукупності робіт щодо дослідження біографії педагога, його поглядів на освіту, виховання, школу, наводимо іншу цитату: «нетрудно заметить, что в русской *персоналии* интерес историков педагогики сконцентрирован вокруг немногих педагогов и общественных деятелей) [2, с. 14].

Таку дуалістичність у тлумаченні терміну «персоналія» пов'язуємо із новизною його використання у дискурсі історії педагогіки, проте вже сам факт звернення Е. Дніпрова до цього поняття засвідчує його наукову валідність при вивченні біографії та спадщини того чи іншого педагога.

У сучасній вітчизняній історії педагогіки термін «педагогічна персоналія» було науково обґрунтовано та введено у активний науковий обіг О. Сухомлинською, яка зазначила: «Персоналія (від лат. *Persona* – особистість) – це, за висловом представника критичного персоналізму В. Штерна, таке ціле, яке, незважаючи на множинність своїх складових, утворює реальну, своєрідну і самоцінну єдність своїх часткових функцій, здійснює єдину, цілеспрямовану «самодіяльність». Епітет же «педагогічна» окреслює коло наукових інтересів і діяль-

ності особистості, а також предметне поле для дослідника – педагогічний дискурс.

Педагогічна персоналія – це більше, ніж наукова, освітня чи творча біографія, це швидше персоніфікований процес утворення цінностей, культури в рамках гуманітарної традиції, її певна конкретизована модель» [6, с. 42].

Відповідно до цього визначення педагогічна персоналія має розглядатися як цілісна система в контексті взаємопов'язаних предметно-логічних (вклад педагога у розвиток науки і освіти), індивідуально-психологічних (вплив педагога як цілісної особистості на розвиток науки і освіти) і соціально-наукових (оцінка ролі педагога в науково-освітньому соціумі його історичної епохи) факторів (М. Ярошевский) [12, с. 29]. Врахування специфіки педагогічної науки в процесі трансформації синтезу цих напрямків дослідження дозволяє представити наукову біографію як «об'ємну» реконструкцію фігури вченого в його творчій своєрідності та неповторності.

Сучасні дослідження наукової біографії в галузі історико-педагогічної науки (О. Сухомлинська) базуються на уявленні про педагогічну персоналію як про певну конкретизовану модель реконструкції національної педагогічної думки, яка має включати: 1) фактологічний опис життєдіяльності педагога; 2) власний особистісний підхід до розгляду педагогічного процесу (моральний, етичний зміст творчості); 3) предметний підхід (включеність або невключеність у тогочасний педагогічний процес); 4) ідейно-соціальні, культурницькі засади (розмаїття зв'язків з епохою, міра й сила їх впливів на педагогічні погляди) [11, с. 4].

Дослідники життєписів відомих діячів минулого прагнули якомога точніше описати суспільно-історичні умови, в яких жила і працювала та чи інша особистість. Виходячи з сукупності факторів формування і становлення в даному процесі її світоглядної системи, вчені прагнули ідентифікувати ті ключові аспекти творчої спадщини конкретної персоналії, які дійсно мали вплив на подальший розвиток наукового дискурсу і виникнення в ньому інноваційних явищ. Ефективне виконання цього завдання давало можливість створити досить виразний «портрет на тлі» [11, с. 31], який давав можливість побачити максимально широкий спектр можливих зв'язків (паралелі, перетину, асоціації, впливу тощо), дозволяючи наступним поколінням дослідників інтерпретувати їх значимість.

У контексті теми статті вважаємо за необхідне конкретизувати специфіку відносин між історичною особистістю і епохою, яку,

на наш погляд, найбільш повно охарактеризував радянський історик, дослідник античності С. Утченко. «Історична особистість, – писав він, – завжди інтегрована особистість, бо, крім спочатку властивих їй якостей і властивостей, вона збагачується кожною новою епохою, через яку вона проходить, в якій таким чином продовжує жити. Кожна епоха вносить в уявлення про історичну особу щось своє, характерне саме для даної епохи. <...> Вважається, що кожна нова епоха відкриває в історичній особистості, історичному явищі ті грані й аспекти, той зміст і значення, те особливе (а іноді і головне!), що було переглянуто епохами попередніми» [10, с. 320]. Дійсно, мова в цій цитаті йде про спадщину Цицерона, інтерес до якого не слабшає протягом століть, але і в рамках історико-педагогічної науки ми можемо говорити про постійну зацікавленість вчених у новому прочитанні ідей і поглядів К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського від моменту їх появи і до сьогодення.

У даному контексті біографічний метод трактується як засіб ідентифікації особливостей генезису і розвитку педагогічних концепцій в наявних фактах біографії вченого, розкриття сутності емпіричного матеріалу, закономірностей і знакових концептів, які відіграли головну роль у становленні педагогічного світогляду конкретного діяча. У кінцевому підсумку це дає можливість об'єктивно і докладно визначити місце і роль наукових поглядів і практичних досягнень педагога у формуванні провідних тенденцій розвитку педагогічного дискурсу та їх впливу на процесуальні основи розвитку науки в майбутньому. Відтак, біографічний метод виступає провідним інструментом дослідження педагогічної персоналії, завдяки якому педагогічна реальність розглядається у часі і просторі, об'ємно охоплює проблему в історичному культурологічному контексті.

Відтак, необхідно відзначити, що в процесі розгляду істориком педагогіки основних етапів життєдіяльності конкретного педагога, науковому аналізу та систематизації його творчої спадщини, важливим завданнями є відтворити атмосферу відповідного часового періоду, реконструювати передумови формування світоглядних позицій того чи іншого діяча, з'ясувати джерела впливу на розвиток досліджуваної особистості, на становлення її поглядів і переконань, а також висвітлити їх резонанс у дискурсі історико-педагогічної науки, динаміку їх інтерпретації в науковому ареалі різних історичних періодів. При цьому сучасний дослідник прагне бути об'єктивним у висвітленні фактів і висловлюванні

суджень, дотримуючись принципу історизму в працях такого типу. Як правило, при вивченні життєдіяльності та творчої спадщини того чи іншого педагога, просвітителя використовується теоретичний аналіз, синтез, систематизація і класифікація джерел (бібліотечних, архівних матеріалів тощо) з досліджуваної проблеми; біографічний метод для з'ясування ролі окремих громадських, культурно-освітніх явищ у становленні педагогічної та просвітницької діяльності вченого; історико-ретроспективний – з метою розгляду змісту і напрямів педагогічної та просвітницької діяльності педагога; хронологічний аналіз, що дозволяє досліджувати педагогічні погляди персони в динаміці і часовій послідовності; педагогічна герменевтика або «мистецтво розуміння»; інтерпретація та узагальнення опрацьованих матеріалів, а також наукова реконструкція окремих положень педагогічних поглядів досліджуваного вченого.

Вибір видатних педагогів, спадщина яких заслуговує подальшого вивчення та нової інтерпретації, визначаються як національним досвідом минулого, ментальними установками, світоглядними уявленнями, неповторними для кожної нації, так і пануючими в суспільстві ідеологічними чинниками, соціальними, політичними та культурними інтересами.

Незаперечним є факт, що вивчення персоналії шляхом використання біографічного підходу в історико-педагогічному дослідженні дозволяє підвищити ефективність новітніх педагогічних пошуків в цілому.

Дослідження педагогічної персоналії в історичній ретроспективі має певну динаміку свого розвитку, яка може коливатися від повного неприйняття ідей особистості про виховання і освіту до канонізації тих самих поглядів внаслідок ідеологічних, соціально-політичних і культурних чинників життєдіяльності суспільства. Відстеження закономірностей розвитку цієї динаміки і дозволяє визначити роль і внесок конкретної персоналії в ту чи іншу сферу соціокультурного буття нації, а також ідентифікувати ті ключові аспекти творчої спадщини педагога, які дійсно мали вплив на подальший розвиток наукового дискурсу і виникнення в ньому інноваційних явищ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Валевский А. Основания биографии / А. Валевский. – К. : Наук. думка, 1993. – 110 с.
2. Актуальные вопросы историографии и источниковедения истории школы и педагогики : [сборник] [под. ред. Э. Днепровы, О. Кошелевой]. – М. : АПН СССР, 1986. – 230 с.

3. Золотарева С. Персоналия как феномен культуры : дисс. ... канд. культ. : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / С. Золотарева ; Кемер. гос. ун-т культуры и искусств. – Кемерово, 2009. – 158 с.

4. Менжулін В. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні : [моногр.] / В. Менжулін. – К. : НаУКМА, 2010. – 455 с.

5. Колесник Г. Експериментальна біографія: від минулого до сьогодення / Г. Колесник // Філологія. Наукові праці. – Т. 70. – № 57. – С. 119.

6. Петрина А. Научная биография в российской культурной и интеллектуальной традиции: поиск новой модели : автореф. дисс. ... канд. ист. наук : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / А. Петрина ; Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского. – Омск, 2009. – С. 18.

7. Попик В. Світоглядні засади розвитку української біографістики та формування національних ресур-

сів біографічної інформації XXI століття / В. Попик // Українська біографістика : зб. наук. пр. – № 4. – К., 2008. – С.11.

8. Попик В. Проблеми розвитку біографічних досліджень та формування вітчизняних біобібліографічних інформаційних ресурсів / В. Попик // Українська біографістика : зб. наук. праць. – № 3. – К., 2005. – С.8–36.

9. Українська педагогіка в персоналіях : у 2 кн. / за ред. О. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005– . – Кн. 1 : Навчальний посібник. – 2005 – 624 с.

10. Утченко С. Цицерон и его время / С. Утченко. – М., 1986. – 320 с.

11. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. Сухомлинська. – К. : А.П.Н., 2003. – 68 с.

12. Ярошевский М. Биография ученого как науковедческая проблема / М. Ярошевский // Человек науки. – 1974. – № 3. – С. 19–57.

УДК 37.013:374:796

ПЕДАГОГІЧНА РОЛЬ ТРЕНЕРА У ВИХОВАННІ ТА ПІДГОТОВЦІ СПОРТСМЕНА ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СПОРТИВНОГО ПРОФІЛЮ У 50-70-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ

Дембровська Г.М., аспірант
кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту
Херсонський державний університет

У статті висвітлено місце та роль тренера позашкільних навчальних закладів спортивного профілю у вихованні та підготовці спортсмена в процесі спортивного тренування з педагогічної точки зору. Такий процес приводиться на прикладі діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл як головної ланки у вихованні, удосконаленні спортивної майстерності та становленні особистості у позашкільній освіті спортивного спрямування в період 50–70-х років ХХ століття в Україні. Стаття розкриває різні підходи та направляючі положення в діяльності тренера, а також зміст, форми, методи та принципи педагогічної діяльності тренера в позашкільних навчальних закладах спортивного профілю означеного часового проміжку.

Ключові слова: професійна підготовленість тренера, спортивне тренування, досвід, принцип, виховна проблема, спортсмен.

В статье освещены место и роль тренера внешкольных учебных заведений спортивного профиля в воспитании и подготовке спортсмена в процессе спортивной тренировки с педагогической точки зрения. Такой процесс приводится на примере детско-юношеских спортивных школ как главного звена в воспитании, совершенствовании спортивного мастерства и становлении личности во внешкольном образовании спортивного направления в период 50–70-х годов ХХ века в Украине. Статья раскрывает различные подходы и направляющие положения в деятельности тренера, а также содержание, формы, методы и принципы педагогической деятельности тренера во внешкольных учебных заведениях спортивного профиля указанного периода времени.

Ключевые слова: профессиональная подготовленность тренера, спортивная тренировка, опыт, принцип, воспитательная проблема, спортсмен.

Dembrovskaya G.M. EDUCATIONAL ROLE TRAINER IN EDUCATION AND TRAINING ATHLETES-SCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS SPORTS PROFILE IN 50–70 YEARS OF THE TWENTIETH CENTURY IN THE UKRAINE

The article examines the place and role of coach extracurricular sports profile schools in the education and training of the athlete in the sports training from an educational point of view. This process is driven by the example of youth sports schools as the key link in the education, improving sports skills and personality formation in extracurricular sports education focus during the 50–70 years of the twentieth century in the Ukraine. This article reveals the different approaches and directing position in coach activities, as well as the content, forms, methods and principles of teaching coach extracurricular sports profile institutions appointed times.

Key words: professional preparedness manager, sports training, experience, principles, educational problem sportsman.